

8. ДАМО. – Ф.2178. – Оп.1. – Спр.7.
9. Petcu A.N. 1942-1943: Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în Transnistria // Studii și materiale de istorie contemporană / [Inst. de istorie "Nicolae Iorga" ; Serie nouă]. – Vol. 1. – 2002.
10. Михайлуца М.І. Православна церква на Півдні України в роки Другої світової війни (1939-1945). – Одеса, 2008.
11. Інтерв'ю М.М. Матвійчук (1927 р.н., мешкає в с. Дачне Біляївського району Одеської області) записано 17.03.06 і зберігається в особистому архіві автора.
12. Інтерв'ю О.В. Панченко (1921 р.н., мешкає в с. Яськи Біляївського району Одеської області) записано 7.04.06 і зберігається в особистому архіві автора.
13. Інтерв'ю В.М. Романюк (1923 р.н.) і Г.С. Довженко (1921 р.н.) мешкають в м. Біляївці Одеської області, записано 12.04.06 і зберігається в особистому архіві автора.
14. Державний архів Вінницької області. – Ф.2988. – Оп.3. – Спр.75.
15. Ідея і чин [Орган ОУН с-д]. – 1943. – №4.
16. Transnistria Creștină [Revista Misiunea Ortodoxă Română în Transnistria (Журнал Румунської православної місії в Транснестрії)]. – (București). – An. I (1942). – №1 (ianuarie-martie).
17. Solovei R. Activitatea Guvernamentului Transnistriei on domeniul social-economic și cultural: 19 auq. 1941 – 29 ian. 1944. – Iași, 2004.
18. ДАМО. – Ф.2704. – Оп.1. – Спр.16.

Михайлуца Н. І. Антиукраїнскость релігійної політики румунської адміністрації в "Транснестрії" (1941-1944 гг.)

В статті розкриваються особливості політики румунської влади в губернаторстві "Транснестрія" на протязі 1941-1944 гг. Церковна політика була направлена на відродження християнських традицій по румунському образці і відновлення храмів. Однак з точки зору української проблеми політика окупантів була відзначена українофобією і відкритою антиукраїнською направленістю.

Ключевые слова: Православная церковь, "Транснестрия", окупация, христианизация, Румынская православная миссия, антиукраинскость.

Michailutsa M. I. Antiukrainian religion policy of romanian administration in "Transnistria" (1941-1944)

Special features of the policy of Romanian occupation government in the governorship "Transnistria" during 1941-1944 are shown in the article. Church policy was directed to the revival of Christian traditions according to Romanian example and church reconstruction. But from the point of view of Ukrainian problem occupational policy was noted as ukrainophobia and open antiukrainian direction.

Key words: Orthodox Church, "Transnistria", occupation, Christianization, Romanian orthodox mission, antiukrainian church policy.

УДК 94(477+430)(477.84)"1941/1944"

Ф. І. Полянський

**ОСОБЛИВОСТІ ГОСПОДАРЮВАННЯ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЙНОЇ
ВЛАДИ У 1941-1944 РР. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ)**

У статті розглядаються механізми здійснення німецької окупаційної економічної політики на тернопільських землях у 1941-1944 рр. Аналізуються окупаційні управлінські рішення у сфері власності земель, оподаткування, торгово-господарської діяльності на селі і в місті та їх вплив на соціально-економічне становище населення. Відмічається, цінність сільськогосподарських земель Тернопільщини у дистрикті «Галичина». Підсумовуються завдання збитки господарству Тернопільщини внаслідок економічної політики німецької влади.

Ключові слова: кооперативи, контингент, лігеншафти, населення, німецька влада.

Нацистська Німеччина розглядала українські землі в контексті своєї зовнішньої політики, якою передбачалося створення великої і могутньої німецької імперії. У цих планах Україні відводилася особлива роль як території з величезними економічними можливостями і сприятливим географічним положенням, що заклало б основи могутності району на Сході. "Мені потрібна Україна, – відверто говорив А. Гітлер, – щоб нас не змогли ослабити голодом, як це було під час попередньої війни". А райхсміністр східних окупованих територій А. Розенберг так визначав роль України в третьому райху: "Завдання України полягає в тому, щоб забезпечити продуктами харчування Німеччину і Європу, а континент – сировиною". Україні відводилася роль годувальниці Третього Райху. Отже, основне завдання полягало в тому, щоб якнайшвидше і якнайповніше почати використовувати українські ресурси.

Концепція німецької колоніальної політики визначалася секретним документом під назвою "Директиви про керівництво економікою" ("Зеленою папкою"), яка була видана в червні 1941 р. На основі його розроблялися інструкції, розпорядження і накази німецької влади економічного характеру.

Головною настановою «Зеленої папки» було те, що згідно наказу фюрера німцям необхідно використовувати всі можливі заходи для повномасштабного використання потенціалу окупованих територій в інтересах Німеччини. В директиві також вказувалось, що сировину, півфабрикати і готову продукцію слід забирати шляхом реквізиції та конфіскації.

З метою управління економікою в умовах німецької окупації створено "Східний штаб економічного керівництва". При арміях діяли "господарські інспекції" і «господарські відділи», в дивізіях – "господарські

команди“, в польових комендатурах – “господарські групи“. Прикриваючись термінами “реквізиція“ і “повинність“, у населення забирали коштовності та матеріальні цінності [1, с.15].

У господарській площині Тернопільщина становила особливу цінність для німецького окупанта з однієї важливої причини, – економічних можливостей сільського господарства. Одні з найбільших ареалів сільськогосподарських земель у дистрикті “Галичина“ знаходилися на Тернопіллі. Кількість землі у Тернопільському повіті становила 333 453 га, з них орної землі – 305 201, луків – 10 256, пасовищ – 9 189, городів – 8 038 і садів – 674; у Чортківському – 286 305 га, з них – орної землі – 260 797, луків – 5 125, пасовищ – 9 897, городів – 9 057 і садів – 1 353; Бережанському – 204 236 га, з них орної землі – 168 156, луків – 16 550, пасовищ – 14 353, городів – 4 331 і садів – 814 [2, с.135].

У середині липня 1941р. в м. Тернопіль прибуває група німецьких спеціалістів з питань сільського господарства, яка 1 серпня 1941р. була сформована в цивільний орган – Відділ прохарчування і сільського господарства управління керівника дистрикту. Ним у праці селянина визначалося дев'ять обов'язків. Серед них: 1) забезпечити харчами армію і місто; 2) підтримувати належний стан шляхів, ровів і річок; 3) знищувати бур'яни; 4) знищувати тваринних шкідників; 5) вчасно удобрювати ґрунти; 6) стежити за належним технічним станом сільськогосподарських машин.

В системі економічної політики важливе значення відводилося питанню власності. У державній власності згідно розпорядження про встановлення земельних відносин від 15 серпня 1941 р., нерухомість, яка станом на 1 вересня 1941 р. була у власності польської держави, тепер стає, відповідно, у німецькій. Питання приватизації земель державної власності офіційно проголошувалося, а на практиці, за визначенням М. Сича, німці формували якнайбільші земельні господарства. Станом на 1 липня 1942 р. кількість земельних господарств площею понад 50 га у Тернопільському повіті становила – 129, Бережанському – 84, Чортківському – 159 [2, с.132]. Аналізуючи структуру власності у с/г на території дистрикту стверджуємо, що одні з найбільших показників кількості великих земельних господарств представлені на Тернопіллі. Загалом, за підрахунками радянських джерел загальна площа “лігеншафтів“ на території Тернопільщини становила 270 322 га [3, арк.125].

Колишні колгоспи німці перейменовують на громадські господарства, а радгоспи – на державні. Земля мала оброблятися спільно, тобто всіма працездатними членами господарств. Сільськогосподарський інвентар і робочу худобу передають у розпорядження селян, але, перш за все для спільного обробітку у колективних господарствах [4, арк.1-11]. Можна погодитися, що фашистські загарбники зберегли на Україні колгоспи, як стверджує О.Субтельний, підтвердивши цим ще раз свою ідейну єдність зі сталінізмом, призначають у них своїх директорів, а селян зобов'язують до примусової безкоштовної праці. Це була нова форма панщини [5, с.87].

Право приватної власності на землю селянина визнавалося у випадку одноосібного користування та обійстя. “Присадибну землю можна буде, починаючи від 1942 року, як визначалося декларацією про новий земельний лад, на прохання селян збільшувати до розмірів, які не перешкождали б їхній праці у громадському господарстві... Від приділеної в одноосібне користування землі треба вносити податок натурою. Цей податок стягується в цілості від хліборобської спілки, яка розкладає його між своїми членами. Хто не сплатить своїх податкових повинностей, той тратить свій земельний наділ...” [4, арк.1-11].

У 1942 р. міністерство окупованих східних територій направило до сільськогосподарських керівників відповідні вказівки, де вказувалося, що всю продуктову і сільськогосподарську сировину слід швидше пускати в хід, всю південну армію необхідно утримувати за рахунок села, а також сприяти відправленню до райху необхідної кількості продовольства.

Кількість землі, відібраною німецькою владою у селян на території Тернопілля, як свідчить статистика, становила 125,5 тис. га, що перевищує сукупний показник Львівщини (60,3 тис. га) і Івано-Франківщини (51,1 тис. га) [2, с.135]. Виходить, що селяни, не впоравшись з непосильним контингентом, втрачали ті права на землю, які мали. Порівняно з львів'янами й івано-франківцями селянам-галичанам на Тернопіллі було тяжче виконувати здачу контингентів. Домінувала тенденція переведення земельних наділів селян у великі землеволодіння, тобто лігеншафти. Це відповідало основам німецької окупаційної економічної політики про “високотоварне виробництво”.

Головним завданням, визначеним окупаційною владою для селян, стало забезпечення фронту продуктами харчування. У кожному селі проводилися господарські наради, на яких розглядалися першочергово питання, пов'язані з виконанням контингенту. З цією метою організовувалися спеціальні контингентові комісії, які повинні були забезпечити здавання означеної кількості зернових та інших сільськогосподарських продуктів для потреб армії та населення.

Встановлювалися правила здачі контингенту. Оскільки не існувало альтернативи в сфері с/г продукції, наявності великої кількості дрібних власників земельних наділів (до 7 га), обмежених людських ресурсів Німеччини, кооперації відводили роль виконавця здачі контингентів з населення. Таким чином, німецька влада вирішила використати кооперацію в Галичині для здійснення своїх грабіжницьких цілей. За кооперативами встановлювався комісарський нагляд і їх статус не містив ознак громадської організації і кооперативного самоврядування [2, с.138].

В умовах німецької окупації існували як українські, так і польські кооперативи. Правда поляки могли заснувати кооператив тільки в тому населеному пункті, де вони чисельно переважали. Порівнюючи польську і українську кооперації слід зауважити, що нова політична ситуація була для одних звичайною окупацією, а для других – українців тільки зміною окупанта, на якого покладали надії на поліпшення свого становища велика частина українського суспільства [2, с.165].

Для проведення профілактичної роботи серед населення з метою вчасної здачі контингенту, комітети проводили зібрання. Так, відомо, що 24 грудня 1943 р. в Підгайцях відбулося засідання українського комітету, де було вирішено надіслати своїх представників у ті села, які мало здали контингенту [6, арк.80]. Нерідко й такі заходи не приносили успіху, адже селяни перебували у скрутному соціально-економічному становищі.

Контингент включав збір різної сільськогосподарської продукції залежно від майнового комплексу і кількості землі. Так, наприклад, на село Великі Луки накладався контингент збіжжя такий: соломи – 1251 ц, а сіна вдвоє менше – 625,5 ц. Збіжжя мало бути привезене на пункт прийому, тобто у фільварок на Загребеллі біля Тернополя [7, арк.52]. Кожний кооператив населеного пункту зобов'язувався зібрати яйця у кількості щонайменше 1 440 шт. Станом на 26 січня 1943 р. в Тернопільській окрузі були накладли контингент м'яса у розмірі 10 000 ВРХ, крім звичайного м'ясного контингенту. І це повинні були здати селяни за два місяці [7, арк.40].

Після жнив кожне господарство повинно було віддати певну кількість зерна та інших сільськогосподарських продуктів. Було визначено терміни виконання: до 30 вересня 1942 р. – 60%, а до 30 листопада – 100%. За невиконання передбачався розстріл.

У директивах кооператив за 1942 р. знаходимо деталізовані дані. Контингент визначався від 1 га посівної площі на 17 кг волового м'яса та 2 кг свинини на рік. Згідно з цими розрахунками на село Лука Велика контингент на 1942 р. складав 21 267 кг – 85 шт. ВРХ і 2 502 кг – 25 шт. свиней. Худобу призначену для контингенту мали привозити щоп'ятниці на торговицю біля міської різні у м. Тернополі [7, арк.23а].

З листа до голови громади і голови контингентного комітету с. Лука Велика Тернопільського округу дізнаємося, що контингент збіжжям ця ж громада мала здати у 1942 р. 198 ц, з яких 70% хлібного і 30% пашного [7, арк.38].

Визначалися правила торгово-господарської діяльності на селі. «В населення, – повідомляється в одній із директив УОК, – ніхто не мав права задарма або низькою ціною скупляти свиней, сільськогосподарські продукти тощо, без відповідного дозволу – “Бецугшайн” [7, арк.60].

За вчасне виконання контингенту населенням адміністрація преміювала. Наприклад, хто здав до 10 листопада 1941 р. 80% контингенту або хто здав першим 50% контингенту до 15 жовтня вказаного року, – одержували премії у вигляді взуття, мила, соди тощо [7, арк.40].

З метою заохотити селян Чортківщини і Бережанщини до здавання продукції були запроваджені премієві ставки, які визначали, що «за доставку городини хлібороб одержує папіроси, за кісткові овочі – папіроси, горілку й мармеладу, за ягоди (також лісові ягоди) й гриби – папіроси, горілку й мармеладу, за лікувальні і корінні рослини – папіроси й мармеладу» [8]. За повну здачу контингенту преміювання в Тернопільській окрузі, яке станом на листопад 1942 р. було таким: для мешканців кожного села Микулинецького повіту призначалися премійовані товари для розподілу: господарське мило – 64 шт., туалетне мило – 42 шт., сода – 6 кг, свічки – 5 кг. Вказувалося, що потрібно розподіляти серед тих громадян, хто здав щонайменше 50% контингентного збіжжя. Для орієнтації подавалися детальні ціни: господарське мило – 2.80 злотих за 1 кг, свічки – 7.60 зл./кг, сода – 1.44 зл./кг, туалетне мило – 0.70 зл/кг [7, арк.39].

Осінні сільськогосподарські роботи і повне виконання контингентів завершувалися святами обжинок. Святкові обжинки на високому рівні відзначалися у Теребовлі, Тернополі, Скалаті [8].

В цілому на Галичині вимагали безоглядного виконання контингенту збіжжям та заявлялося українському комітету, що якщо села добровільно не здадуть, то заберуть силою. Начальник гестапо Крісберг не хотів би вживати таких методів, як вказують звіти кооператорів, однак дістав наказ зі Львова [6, арк.15].

У середовищі селян починає формуватися пасивний опір «новому порядку». Селяни вже не здавали контингент, за свідченнями звітів з округ, навіть не допомагали паціфікації. Тому у визначені села в'їжджали представники верхмату, таборилися по 10-39 чел. у фільварках і проводили відповідну роботу.

Майже щодня контролювали книги збору контингенту в громадських управах. До селян, що не здали навіть незначної норми, приходили німці, проводили т. зв. ревізії і забирали все наявне збіжжя. Якщо нікого не було в хаті, влизали через вікно або через виламані двері. У вільний від цих “службових занять” час ходили по хатах і жебрали яйця, масло й овочі [6, арк.41].

Згідно розрахункового 1942/1943 р. лігеншафти Тернопільської округи виконали зерновий контингент пропорційно в три рази менше, ніж селянські господарства [2, с.243]. Бачимо, що основну увагу при виконанні контингенту адміністрація приділила приватним селянським господарствам.

У другій половині 1943 р. німецький окупаційний режим у Галичині став значно жорсткішим щодо населення. Збільшено на 100 % контингент для селян. За невиконання окупаційних розпоряджень німці карали у формі ревізії всього майна селян, включно з одягом і взуттям. Це супроводжувалося безжалісним побиттям населення. Ті села, які німці запідозрювали у симпатіях до українського визвольного руху, – зазначав сучасник тих подій у Тернополі, – окупанти “буквально випорожнювали, забираючи збіжжя й продукти прохарчування” [9, с.110].

Збирання контингенту проводилося за допомогою німецької поліції, що нерідко супроводжувалося грабунками цивільного населення та ловлею молодих хлопців до “бавдінсту” [10, арк.4].

Використовували німці для збору контингенту і заложництво. Свідченням цього є те, що 9 грудня 1943 р. в с. Верба Бережанської округи німецька жандармерія заарештувала за незданий 100% контингент – 27 селян. Ляндкомісар заявив, що заарештованих звільнять, як село здасть свій контингент [6, арк.50].

16 грудня 1943 р. до с. Заложці приїхало 16 представників гестапо в справі раніше заарештованих за невиконання контингенту. Заарештованими були: українець Процик Іван і поляк Федачковські Юзеф з с. Ранів. За час їх ув'язнення родичі виконали 100% контингенту. Однак німці, не дивлячись ні на що, їх привселюдно розстріляли [6, арк.51].

Податкова система німецької влади передбачала сплату різних видів податків. Серед них, податки з обороту, з прибутку, з заробітної плати, на благочинну справу, з спадщини. Прибутковий податок сплачували робітники і службовці державних, кооперативних, приватних промислових і торговельних підприємств та установ, а також ремісники, літератори, адвокати, лікарі, вчителі, діячі мистецтв. Промислові і ремісничі підприємства, торговельні організації щокварталу зобов'язані були сплачувати податок у розмірі 15% від визначеної суми чистого прибутку. Разом з прибутковим податком сплачувались 3% від суми зарплати на рахунок організацій здоров'я.

Великі податки платити і селяни. Так, у Збаразькому та інших районах встановили норму здачі пшениці – 8 центнерів з гектара [11, арк.18]. Німці накладали на господарства податки, що досягали до 3-4 тисяч злотих. Якщо населення не платило вчасно, то на них накладалися штрафи або арешт, якщо не сплачували і штрафи, у них конфісковували майно. Податки збирали у примусовому порядку за допомогою поліції і жандармерії. Крім податків, з населення брали великий контингент у формі натуральних стягнень: молока, яєць, м'яса, зерна. З кожної дійної корови утримувалося німецькою адміністрацією 800 л молока або 25 кг масла на рік. У випадку не сплати контингенту накладався штраф або арешт не менше двох тижнів. Встановлювалися граничні ціни на продукти. За факти спекуляції жорстко каралось [3, арк.12-13].

Мешканців підвладних окупованих територій зобов'язували для допомоги німецькій армії здавати різні речі. Так, з грудня 1941 р. починається "добровільний", (насправді примусовий) збір теплого одягу. Взимку 1942 р. міщани повинні були здати велосипеди, лещетарське спорядження. Звичними для того часу були випадки примусового відбирання сільськогосподарської сировини у населення [12, с.112].

За невилплату податків і поставок гітлерівці розоряли селянські господарства, забирали худобу і вбивали людей. Так, за свідченням жителя с. Шпиколоси Кременецького району І.М. Вознюка, у 1943 р. німецька окупаційна влада пред'явила ряд завищених вимог щодо постачання зерна, м'яса і молока. Оскільки селяни цього завдання виконати не змогли, то 14 липня 1943 р. в с. Шпиколоси приїхав каральний загін до 300 чол. і вчинив погром над селянами. Німці групами ходили по селі, били вікна, підпалювали двори, забирали речі, вбивали людей, а деяких живими кидали в палаючі будинки. Частина жителів загнали в сарай і спалили. За цей день було спалено 240 селянських дворів і 22 чол. живими. Забрано в примусовому порядку 113 коней, 497 корови, 80 овець і 46 свиней [11, арк.116].

Така само діяла німецька влада і в селах дистрикту. Так, в с. Майданик Копичинецького району, каральним загоном було спалено 112 селянських дворів, майно їх розграбовано, а худобу забрано в Німеччину [11, арк.18].

В актах німецько-нацистського терору можна простежити й використання т.зв. громадських езекуцій незалежно від національності. В основному – за невиконання контингенту. Так, 3 грудня 1943 р. між Ягольницею і Чортковом німці розстріляли 12 цивільних людей, з них 10 українців і 2 поляків. 12 грудня розстріляно 10 цивільних людей, з них 6 українців і 4 поляків. Серед присутніх були працівники українських і польських комітетів і бавдінстану. Перед розстрілом один з приречених на смерть, вигукнув: «Стріляй, голото!» [13, арк.11].

Порівнюючи окупаційний режим у Східній Галичині і Волині, можна стверджувати, що у галицькому краю було краще становище для українського населення, порівняно з іншими українськими землями. "Тут режим значно слабший, – зауважував Руднев, – наявна торгівля, існують сільськогосподарські господарства, приватні дрібні земельні наділи, багато худоби, працездатного люду багато..." [14, с.205].

Промислові об'єкти в економічній політиці німецької влади на Тернопіллі використовувалась для сільськогосподарської переробки. Платіжною грошовою одиницею в дистрикті були спочатку карбованець і німецька марка. 18 вересня 1941 р. карбованець був замінений польським злотим, що мав би сприяти розвитку торговельних відносин дистрикту у генеральній губернії.

1 листопада 1941р. були скасовані існуючі дотепер митний, валютний і поліцейський кордони між дистриктом "Галичина" і генеральною губернією. Ці зміни мали би покращити розвитку товарообороту у генеральній губернії. Проте, невміле використання людських ресурсів, а саме масове примусове відправлення робочої сили в Німеччину не могло не позначитися на економічному стані місцевих підприємств. Це видно з документів, що відображають фінансове становище німецьких фірм на території області та їхнє прохання про відстрочку оплати прибуткових податків, оскільки їхнє становище погіршилося в зв'язку з недостатком робочої сили [3, арк.126].

Гуртова торгівля і великі промислові об'єкти на території Тернопілля зосереджувалась у німецьких руках. Серед великих власників-німців відомі такі як: Отто, Гайкль, Рекман, Брехвольд, Бюль, Куніт Альберт, Герман Вільдер тощо [3, арк.125].

Поряд з ними розвивалася і роздрібна, і дрібно гуртова торгівля. Так, Тернопільська філія "Народної Торгівлі", яка займалася постачанням міщан продуктами, порівняно з 1939 р. коли мала у своєму розпорядженні одну крамницю, то у грудні 1942 р. володіла вже 20 крамницями, гуртовнею солі та 3 базами тощо [2, с.194]. Українська торгівля поступово замінювала єврейську, яка була паралізована німецькими розпорядженнями.

Невтішною була картина у сільському господарстві. Загальна площа посіву в 1942-1943 роках порівняно з 1941 роком скоротилася на 28%, а площа посіву цукрового буряка на 78% [11, арк.19]. Недобір

сільськогосподарської продукції гальмував розвиток промисловості, наприклад, у даному випадку, цукрової галузі.

В цілому, аналізуючи підсумки економічної політики німецької влади, необхідно врахувати завдані втрати у час окупації. За даними Тернопільської обласної комісії сприяння Надзвичайній державній комісії обліку звірств і збитків, завданих німецько-фашистськими загарбниками встановлено знищення об'єктів промисловості, сільського господарства та інших галузей. Тільки у Тернополі зруйновано тютюнову фабрику, м'ясокомбінат, меблеву фабрику, фабрику музичних інструментів, млин "Союзмука".

У Кременці спалено лісопилльний, шкіряний, пивоварний, тютюновий заводи, зруйновано вугільну шахту та залізничну колію протяжністю 32 км. У Чортківському районі зруйновано 4 спиртзаводи, тютюновий фермзавод. У Підгаєцькому – знищено трикотажну фабрику і райпромкомбінат. У Гримайлівському – зруйновано 2 спиртових заводи, фабрику з виробництва кави і макаронну фабрику, Глібівський харчокомбінат, до складу якого входили спиртзавод і млин. Вивезено велику кількість промислового устаткування і машин.

Знищено 249 промислових приміщень, 139 житлових будинки, вивезено 120 парових машин і електродвигунів, 94 металорізальних верстати, 53 деревообробних верстати, 24 каменороздільноувальних млинів, 45 швейних машин, 8 легкових машин, 69 вантажних машин, 235 возів, 58 вальців, тощо.

Заподіяно великої шкоди сільському господарству Тернопільщини. Вивезено до Німеччини понад 20 тис коней, 7 тис корів, 5 тис свиней, 5 тис овець і кіз, 15 тис шт. домашньої птиці. Пограбовано, знищено і вивезено до Німеччини велику кількість сільськогосподарського реманенту, близько 400 тракторів, 50 комбайнів, 100 сівалок тощо [15, с.126-131].

Господарювання німців на тернопільських землях характеризувалося експансивно-грабіжницькою політикою. Серед злочинних діянь німецьких керівників варто відзначити економічний грабунок, так і фізичне знищення населення. Податкова політика німецької влади була спрямована на використання сировинних, продовольчих і промислових ресурсів. Реалізуючи плани постачання, жителі окупованих територій не мали змоги повноцінно забезпечити власне існування. Однією з найбільш постраждалих категорій цивільного населення у роки німецької окупації було українське селянство.

Джерела та література

1. Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні: Збірник документів і матеріалів / [під ред. П.М.Костриби]. – К.: Держполітвидав УРСР, 1963. – 488 с.
2. Сич М. Українська кооперація в Галичині під час II світової війни / Мирослав Сич. – Львів: Українське наукове товариство ім. Шевченка у Львові, 2000. – 334 с. – (Українознавча бібліотека НТШ ; Ч.14).
3. Державний архів Тернопільської області (далі – ДАТО). – Ф.319. – Оп.4. – Спр.29.
4. Центральний державний архів вищих органів влади України (далі – ЦДАВО). – Ф.КМФ-8. – Оп.1. – Спр.187.
5. Субтельний О. Україна: історія / Орест Субтельний. – К.: Либідь, 1991. – 510 с.
6. ЦДАВО. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.34.
7. ЦДАВО. – Ф.3975. – Оп.1. – Спр.6.
8. Чортківська Думка: Український популярний тижневик для Чортківщини і Бережанщини. – Р.ІІ. – Ч.2(35). – 1942. – 30 серпня // ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України. – Г 4499.
9. Русначенко А. Народ збурений. Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-50-х рр. / Анатолій Русначенко. – К.: Пульсари, 2002. – 520 с.
10. ЦДАВО. – Ф.3836. – Оп.1. – Спр.3.
11. ДАТО. – Ф.319. – Оп.4. – Спр.40.
12. Кентій А. Війна без пощади і милосердя: Партизанський фронт у тилу вермахту в Україні (1941-1944) / А. Кентій, В. Лозицький – К.: Генеза, 2005. – 408 с.
13. ЦДАВО. – Ф.3836. – Оп.1. – Спр.63.
14. Від Полісся до Карпат. Карпатський рейд Сумського партизанського з'єднання під командуванням С. А. Ковпака (червень-вересень 1943 р.): очима учасників, мовою документів / [упоряд.: А.В. Кентій, В.С. Лозицький]. – К.: Парламентське вид-во, 2005. – 304 с.
15. Радянська Тернопільщина. 1939-1958. Документи й матеріали / Партійний архів Тернопільського обкому КП України; Тернопільський обласний державний архів / [упоряд.: М.П. Глинський, М.М. Нестерець]. – Львів: Каменяр, 1971. – 432 с.

Полянський Ф.І. Особенности хозяйствования немецкой оккупационной власти в 1941-1944 гг. (по материалам Тернопольщины)

В статье рассматриваются механизмы осуществления немецкой оккупационной экономической политики на тернопольских землях в 1941–1944 гг. Анализируются оккупационные управленческие решения в сфере собственности земель, налогообложения, торгово-хозяйственной деятельности на селе и в городе и их влияние на социально-экономическое положение населения. Отмечается ценность сельскохозяйственных земель Тернопольщины в дистрикте "Галиция". Подытоживаются причиненные убытки хозяйству Тернопольщины вследствие экономической политики немецкой власти.

Ключевые слова: кооперативы, контингент, лигеншафты, население, немецкая власть.

Polyanskiy F.I. The features of menage German of occupation power in 1941-1944 (on materials of Ternopil)
In the article the mechanisms of realization of the German of occupation economic policy are examined on Ternopil earth in 1941-1944. Of occupation administrative decisions are analysed in the field of property of earth, taxation, trade-economic activity on a village and in city and their influence on socio-economic position of population. Marked, value of agricultural earth of Ternopil region in district "Galychina". Summarized task losses to the economy of Ternopil region as a result of economic policy of German power.

Key words: cooperative stores, contingent, ligenshafti, population, German power.